

**SANOAT KORXONALARI VA FERMER XO‘JALIKLARI
O‘RTASIDAGI KOOPERATSION ALOQALARNI
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI**

Abdinazarova Feruza Umidullayevna

Qarshi davlat texnika universiteti

"Biznes va boshqaruv"

kafedrası dotsenti, i.f.f.d. (PhD),

Abdiraximov Fayozbek

TDIU 5-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada sanoat korxonalari va fermer xo‘jaliklari o‘rtasidagi kooperatsion aloqalarni rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari hamda istiqbollari iqtisodiy jihatdan tahlil qilingan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida qishloq xo‘jaligi va sanoat tarmoqlarining o‘zaro integratsiyasi ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida fermer xo‘jaliklari va sanoat korxonalari o‘rtasidagi hamkorlikning iqtisodiy mazmuni, klaster tizimining afzalliklari, qayta ishlash sanoatini rivojlantirish, logistika va investitsion faoliyatni takomillashtirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari va eksport salohiyatini oshirishning ustuvor yo‘nalishlari tahlil qilingan. Maqolada kooperatsion aloqalarni rivojlantirish orqali qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, yangi ish o‘rinlarini yaratish, fermerlarning iqtisodiy manfaatdorligini oshirish hamda mamlakat iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: Kooperatsiya, sanoat korxonasi, fermer xo‘jaligi, iqtisodiy integratsiya, klaster tizimi, qayta ishlash sanoati, logistika, innovatsion

texnologiyalar, investitsiya, eksport salohiyati, agrar soha, ishlab chiqarish samaradorligi, iqtisodiy hamkorlik, bozor iqtisodiyoti.

Hozirgi globallashuv va bozor iqtisodiyoti sharoitida qishloq xo'jaligi hamda sanoat tarmoqlari o'rtasidagi hamkorlik iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, fermer xo'jaliklari va sanoat korxonalari o'rtasidagi kooperatsion aloqalarni rivojlantirish ishlab chiqarish hajmini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash va eksport salohiyatini kuchaytirishda katta ahamiyatga ega.

Fermer xo'jaliklari qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtiruvchi asosiy subyektlardan biri hisoblanadi. Sanoat korxonalari esa ushbu mahsulotlarni qayta ishlash, saqlash va iste'molchiga tayyor holatda yetkazib berish vazifasini bajaradi. Shu sababli ushbu ikki tarmoq o'rtasidagi uzviy hamkorlik iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Dunyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda qishloq xo'jaligi va sanoat integratsiyasi iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Chunki xomashyoni qayta ishlash orqali unga qo'shimcha qiymat qo'shiladi, yangi texnologiyalar joriy etiladi va ichki hamda tashqi bozorlarda raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqariladi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda agrar sohani modernizatsiya qilish, fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash va sanoat korxonalari bilan hamkorlikni rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, klaster tizimini joriy etish, logistika infratuzilmasini rivojlantirish, eksportni rag'batlantirish va qayta ishlash korxonalarini ko'paytirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Fermer xo'jaliklari va sanoat korxonalari o'rtasidagi kooperatsion aloqalar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki qishloq joylarda bandlik darajasini yaxshilash, aholining daromadlarini ko'paytirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Shu sababli ushbu

mavzuni ilmiy jihatdan tahlil qilish va rivojlantirish istiqbollarini o'rganish dolzarb ahamiyatga ega.

Sanoat korxonalari va fermer xo'jaliklari o'rtasidagi kooperatsion aloqalar ishlab chiqarishning uzluksizligini ta'minlovchi muhim iqtisodiy tizim hisoblanadi. Ushbu hamkorlik orqali qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishdan boshlab, ularni qayta ishlash, saqlash va sotishgacha bo'lgan barcha jarayonlar o'zaro uyg'unlashadi.

Kooperatsion aloqalarning eng muhim yo'nalishlaridan biri qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sanoatini rivojlantirishdir. Masalan, paxta, meva-sabzavot, sut va go'sht mahsulotlarini qayta ishlovchi korxonalar fermer xo'jaliklari bilan hamkorlik qilgan holda tayyor mahsulot ishlab chiqaradi. Bu esa mahsulot qiymatini oshiradi va eksport imkoniyatlarini kengaytiradi. Shartnoma asosidagi hamkorlik kooperatsion aloqalarning samarali shakllaridan biri hisoblanadi. Bunday tizimda fermer xo'jaliklari yetishtiriladigan mahsulot hajmi va sifati bo'yicha oldindan kelishib oladi. Sanoat korxonalari esa mahsulotni sotib olish, qayta ishlash va realizatsiya qilish majburiyatini oladi. Natijada ishlab chiqaruvchilar uchun iqtisodiy barqarorlik ta'minlanadi. Klaster tizimining rivojlanishi kooperatsion aloqalarni mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. Klaster tarkibida fermer xo'jaliklari, qayta ishlash korxonalari, logistika markazlari va eksport tashkilotlari yagona tizim asosida faoliyat yuritadi. Bu esa mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va sifatni yaxshilash imkonini beradi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish ham istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy texnika, raqamli monitoring tizimlari va avtomatlashtirilgan boshqaruv usullari ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Masalan, aqlli sug'orish tizimlari, dron texnologiyalari va elektron logistika platformalari fermer xo'jaliklari faoliyatini optimallashtirishga yordam beradi. Logistika infratuzilmasining rivojlanishi kooperatsion aloqalarni kengaytirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy omborxonalar,

sovutkichli transport vositalari va logistika markazlari mahsulotlarni sifatli saqlash hamda tezkor yetkazib berishni ta'minlaydi. Bu esa mahsulot yo'qotilishini kamaytirib, iqtisodiy samaradorlikni oshiradi.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ham hamkorlik istiqbollari belgilovchi asosiy omillardan biridir. Davlat tomonidan imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va investitsion dasturlarning joriy etilishi fermer xo'jaliklari va sanoat korxonalarining iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayniqsa, kichik biznes va oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash qishloq hududlarida ishlab chiqarish faolligini oshiradi. Eksport salohiyatini oshirish istiqbollari ham muhim ahamiyatga ega. Mahalliy mahsulotlarni xalqaro standartlar asosida qayta ishlash va qadoqlash orqali xorijiy bozorlarga chiqish imkoniyatlari kengayadi. Bu esa milliy iqtisodiyotga valyuta tushumlarini ko'paytirishga xizmat qiladi. Ekologik barqarorlik masalasi ham zamonaviy kooperatsion aloqalarda muhim o'rin egallaydi. Resurslarni tejovchi texnologiyalarni qo'llash, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish orqali atrof-muhit muhofazasi ta'minlanadi. Kelajakda sun'iy intellekt, raqamli iqtisodiyot va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarining rivojlanishi sanoat korxonalari va fermer xo'jaliklari o'rtasidagi kooperatsion aloqalarni yangi bosqichga olib chiqishi kutilmoqda. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali va raqobatbardosh qilish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sanoat korxonalari va fermer xo'jaliklari o'rtasidagi kooperatsion aloqalarni rivojlantirish iqtisodiyotning barqaror taraqqiyotini ta'minlashda muhim omillardan biri hisoblanadi. Ushbu hamkorlik qishloq xo'jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va eksport salohiyatini kuchaytirishga xizmat qiladi. Kooperatsion aloqalar orqali resurslardan oqilona foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilash

imkoniyati yaratiladi. Ayniqsa, klaster tizimi, innovatsion texnologiyalar va zamonaviy logistika infratuzilmasi ushbu jarayonning samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish, investitsiyalarni jalb etish va fermer xo'jaliklarining iqtisodiy manfaatdorligini oshirish istiqboldagi asosiy vazifalardan biri bo'lib qoladi. Shu bilan birga, ekologik xavfsizlik va barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Kelajakda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt asosidagi boshqaruv tizimlari sanoat korxonalari hamda fermer xo'jaliklari o'rtasidagi hamkorlikni yanada mustahkamlaydi. Natijada mamlakat iqtisodiyoti raqobatbardoshligi oshadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi va aholi farovonligi yuksaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdug'aniyev A. "Agrar iqtisodiyot va fermer xo'jaliklari faoliyati". — Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
2. Karimov B. "Sanoat iqtisodiyoti va ishlab chiqarish samaradorligi". — Toshkent, 2020.
3. Rasulov Sh. "Qishloq xo'jaligida klaster tizimini rivojlantirish". — Samarqand, 2022.
4. Yo'ldoshev M. "Kooperatsiya munosabatlari va iqtisodiy integratsiya". — Buxoro, 2019.
5. Ismoilov T. "Innovatsion texnologiyalar va raqamli iqtisodiyot". — Toshkent, 2023.